

11 XI
1918

Gra *ZnajZnak* to podróż przez polską historię XX w. Oczywiście, jest to podróż na skróty, obejmująca tylko część najważniejszych wydarzeń, ich bohaterów, miejsc i symboli. Pozwala jednak poznać to, co kształtowało tożsamość Polaków w ostatnim stuleciu.

Gdy latem 1914 r. wybuchła wojna, którą po latach nazwano I wojną światową, Polacy od niemal 150 lat żyli rozdzieleni pomiędzy trzy państwa zaborcze: Niemcy (Prusy), Austro-Węgry (Austrię) i Rosję. Od 119 lat nie istniało państwo polskie. Dopiero wydarzenia roku 1914 sprawiły, że zaborcy znaleźli się po przeciwnych stronach frontu. Dało to szansę na ponowne podjęcie walki o zjednoczenie Polaków w jednym państwie i utworzenie suwerennej Polski. Drogi do tego celu były różne. **Józef Piłsudski** z lewicową **Polską Partią Socjalistyczną** zdecydował się na działania zbrojne u boku Austro-Węgrów. W ten sposób narodziła się idea, która zaowocowała powstaniem Legionów Polskich. Ich I brygadą do 1916 r. dowodził Piłsudski.

Inną drogę wybrał **Roman Dmowski** – przywódca **prawicowego obozu narodowego**. Uważał, że Polacy powinni skupić się wokół ententy (najpierw Rosji, później Francji i Wielkiej Brytanii) i przede wszystkim drogami dyplomatycznymi dążyć do uzyskania niepodległości. Działania polityków wspierały na forum międzynarodowym osoby powszechnie znane i szanowane, np. noblista Henryk Sienkiewicz czy wirtuoz fortepianu i kompozytor Ignacy **Jan Paderewski**. Zmieniająca się sytuacja międzynarodowa – przede wszystkim przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny, następnie klęska militarna Austro-Węgrów oraz Niemiec, a także rozpad wewnętrzny państwa rosyjskiego spowodowały, że marzenia Polaków o suwerennym państwie zaczęły się ziszczać. Jesienią 1918 r. spontanicznie zaczęły powstawać lokalne organy polskiej władzy, a 10 listopada do Warszawy dotarł **Józef Piłsudski** – aresztowany przez Niemców ponad rok wcześniej. 11 listopada 1918 r. objął on władzę nad formującym się **Wojskiem Polskim**, a od 14 listopada sprawował też pełnię władzy cywilnej. To właśnie 11 listopada, który był także dniem zakończenia działań wojennych w całej Europie, stał się w Polsce symbolicznym dniem odzyskania niepodległości. Piłsudski bardzo szybko

począł budować **struktury nowego państwa**, doprowadzając w styczniu 1919 r. do w pełni wolnych wyborów parlamentarnych. Wyłoniony w nich parlament w lutym 1919 r. uchwalił tzw. małą konstytucję, a w marcu 1921 r. jedną z najbardziej wówczas demokratycznych ustaw zasadniczych na świecie. Najważniejszym zadaniem, które stanęło przed nowym państwem, nie było budowanie struktur, lecz walka o granice. Odbывała się zarówno metodami dyplomatycznymi (prowadził ją na konferencji pokojowej w Paryżu **Roman Dmowski**), jak i zbrojnie. Do walk doszło jeszcze przed symbolicznym wskrzeszeniem państwa. Od 1 listopada 1918 r. Polacy walczyli z próbującymi zająć **Lwów** oddziałami ukraińskimi. Krwawe zmagania toczyły się także m.in. w Wielkopolsce, gdzie wybuchło powstanie, na Śląsku (trzy kolejne powstania), na Śląsku Cieszyńskim. Brali w nich udział przede wszystkim ochotnicy i cywile, a niebagatelną rolę odegrali także **harcerze**. Ich udział w walkach był koniecznością – **polskie wojsko** w tym okresie dopiero się formowało. Tworzono je z jednostek, które dawniej wchodziły w skład Legionów Polskich, tworzonej we Francji Armii Polskiej, innych formacji powstałych w czasie I wojny światowej. Do Wojska Polskiego ściągali też ochotnicy oraz Polacy wcieleni do armii zaborczych. Ci ostatni w szczególności zasiliли te rodzaje sił zbrojnych, których nie było w dotychczasowych polskich formacjach: **lotnictwo**, a przede wszystkim **marynarkę wojenną**.

Najpoważniejszą próbą dla rodzącej się polskiej armii była wojna z bolszewicką Rosją. W 1917 r. w wyniku przewrotu w Rosji władzę objęli **bolszewicy**; ich głównym celem było wywołanie ogólnoświatowej rewolucji i utworzenie jednego, komunistycznego państwa. Na drodze do realizacji tych zamierzeń stała m.in. Polska. Oddzielała ona Rosję od Niemiec, które miały stać się głównym motorem komunistycznej rewolucji. Bolszewikom nie podobało się także to, iż Polacy popierają dążenia niepodległościowe narodów wchodzących dawniej w skład imperium rosyjskiego – przede wszystkim Ukraińców. W 1919 r. doszło do pierwszych starć Polaków z bolszewikami, a w 1920 r. rozegrała się decydująca bitwa w tych zmaganiach. 15 sierpnia 1920 r. pod **Warszawą** Polakom udało się zatrzymać

15 VIII
1920

i odeprzeć **Armię Czerwoną** , co doprowadziło do załamania się jej ofensywy. W ten sposób Polska ocaliła niepodległość i wywalczyła granicę na wschodzie. Pomimo zawartego w marcu 1921 r. pokoju w Rydze bolszewicka Rosja, a następnie Związek Sowiecki, nie zaprzestała prowadzenia w Polsce działań dywersyjnych. Skłoniło to polski rząd do powołania w 1925 r. specjalnej formacji strzeżącej granicy wschodniej – **Korpusu Ochrony Pogranicza** .

Polscy żołnierze w latach 1914–1921 wstawili się męstwem i odwagą. Wielu zostało wówczas odznaczonych najwyższym polskim odznaczeniem wojennym – **Krzyżem Virtuti Militari** . Jest on także głównym motywem warszawskiego **Grobu Nieznanego Żołnierza** – symbolicznej mogiły wszystkich żołnierzy poległych w obronie ojczyzny i walkach o jej niepodległość.

Zakończenie procesu kształtowania granic, uchwalenie konstytucji w 1921 r. oraz wybory parlamentarne 1922 r. wprowadziły Polskę w okres dwudziestolecia międzywojennego. Na scenie politycznej główną rolę odgrywały wówczas trzy siły: ruch narodowy , partie chłopskie oraz Polska Partia